

ODTÜ Öğretim Üyesi Türk-İş Konfederasyonu Genel Başkanı Yıldırım Koç

“İşçi hakları, bağımsızlık ile doğrudan ilgilidir”

Ağustos
2003

18-19 Temmuz 2003 günü Koop-İş Sendikası'nın Eğitim Seminerleri programında Sendikal örgütlenme konusunda ders veren ODTÜ Öğretim Üyesi ve Türk-İş Konfederasyonu Genel Başkan Danışmanı Yıldırım Koç, Türkiye'nin jeopolitik yapısını, Osmanlı döneminden başlayarak işçi hareketlerini aktardı.

Değerli hocamız Yıldırım Koç'un ders notları:

1926 yılında çıkarılan "Memurın Kanunu" ile devrin memurlarına önemli ayrıcalıklar verilerek Kurtuluş Savaşı'nda genç aydınlarının büyük bir kısmını kaybetmiş olan genç Türkiye Cumhuriyeti'ne eğitilmiş insan sayısı kazandırılmak istenmiştir. 1970'li yıllara kadar memur ve işçi ayrımı söz konusu değilken, bu tarihten itibaren ayrım başlamıştır. Bu konuyla ilgili olarak bizdeki sorun, memur uygulamasının değişmesi ve memur sayısının azaltılmasıdır. Memur statüsünde görünen pek çok kişinin işçi statüsüne geçmesi ile bu konu çözümlenebilir. Bunun neticesinde de memur ve işçi sendikalarının birleşmesi söz konusu olabilir.

Sendikal örgütlenmede bir artış var. 1970'li yıllara kadar sendika üyeliği artıyor. 1980'li yılların başından itibaren bir gerileme söz konusu.

1990'lı yıllarda bu gerileme hızlanıyor. Son yıllarda bazı ülkelerde İsveç, Norveç ve Danimarka gibi ülkelerde yeniden sendika üyeliğinde bir artış oldu. Ama bizim gibi ülkelerde düşmeye devam ediyor. Bizde sendika üyeliğini konuşurken iki boyutuyla tartışmak gerekiyor. Biri 4857'ye ait yeni İş Yasası'na tâbi olarak; Hizmet Akdi ya da İş Sözleşmesi ile çalışanlar. İkincisi 4688 Sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu'na tâbi olarak çalışanlar.

Bizde 4857'ye tâbi olarak çalışanların sendika üye sayısı düşüyor, 4688'e tâbi olarak çalışanların üye sayısı artıyor. 1990 Mayıs'ında ilk Kamu Görevlileri Sendikaları kuruldu. Şu anda da 700 bin dolayında toplam üyeleri var. Yani Türkiye'de toplam sendika üyesi diye düşündüğümüzde, toplam sendika üye sayısında bir düşüş yok. Ancak işçi sendikalarına bağlı işçi sayısında bir azalma var. Bunun birkaç nedeni var; ilk neden yaşanan ekonomik kriz. Bu durumda ilk masraf kısma yöntemi işçilik giderlerinden oluyor. Buradan da masraf kısıtığımızda sendika karşımıza çıkıyor. Bütün toplu sözleşmelerimizde İş Kanunu'ndaki hakları beş ana grupta tasnif edebiliriz. Biri ücretler ve yan ödemeler; ikinci grup iş güvencesine ilişkin düzenlemelerdir.

2 Ağustos 2002'de kabul edilen 4773 sayılı kanunla önemli bir kazanım elde etmiştik. 4857 ile bu önemli ölçüde geri gitti. Özellikle süresi belirli hizmet akitlerini çok kolaylaştırdılar. Eskiden hatırlarsınız mahkeme kararları ile süresi belirli hizmet akitleri tekrarlandığında "Zincirleme Hizmet Akdi" haline geliyordu. Şimdiki yasa bir hüküm koydular. Belirli durumlarda zorunlu nedenlerle birbirinin ardı sıra tekrarlanan süresi belirli hizmet akitleri, zincirleme akde dönüşmez diye. Böylece iş güvencesinin tümünü kapsamı dışına bıraktılar. Ayrıca Toplu Sözleşmelere iş güvencesini sağlayıcı yeni düzenlemeler de konamayacak diye yeni bir madde düzenlemesi de getirilmiştir. Yüksek Hakem Kurulu'nda yeni bir katı tavır söz konusudur. Eskiden Disiplin Kurulu kararı olmadan hizmet akdinin feshine izin verilmezdi.

Üçüncü gurup hak, çalışma süresine ilişkindir. Haftalık çalışma süresi, ara dinlenmeler, idari izinler, çeşitli mazeret izinleri, yıllık ücretli çalışma izninin uzatılmasına kadar bir sürü madde çalışma süresidir. Bütün bunlar madde üçü oluşturur.

Dördüncüsü "İşçi sağlığı"dır; toplu sözleşmelerde ele alınan haktır. Beşincisi de "Çeşitli biçimlerde yönetime katılım"dır. Bu izin kurulu, işçi sağlığı, iş güvenliği kurulları, taşra iş birliği kurulları ve toplu sözleşme uygulamasında çıkan aksaklıkları giderici pek çok kurul vardır. Eskiden daha çoktu, 12 Eylül sonrası azaldı.

Şimdi bunların hepsi işveren arasında sakınca yaratan ve iş vereni olumsuz etkileyen şeylerdir. Kriz çıktığında iş veren önce ücreti yan ödemelerden kesmeye çalışıyor. Esneklik adı altında iş güvencesini ortadan kaldırmaya çalışıyor. Mesele tazminat ödemedi işçiyi çıkarmaya çalışıyor. Çalışma süresini uzatarak fiilen ücretleri düşürmeye çalışıyor. Kayıt dışına kayarak kaçak çalışma söz konusu olduğunda da bütün bunlar ortadan kalkıyor.

Örgütlenme söz konusu olduğunda ekonomik krizle ortaya çıkan duruma göre siz sendikalı ya da sendikasız işçi olsanız ve istediğiniz ücretle çalışmak istesiniz de karşınıza yerinizi alabilecek çok sayıda işsiz alternatifi çıkıyor. Şu anda özelleştirme nedeni yüzünden çıkarılan arkadaşlar, aldıkları eski ücretin yarısına, üçte birine yeni bir işe yerleştirilse çalışmaya razı olduklarını söylüyorlar.

Kriz niye var diye sordüğümüzda, Avrupa Birliği'nin, küreselleşmenin ekonomik kriz üzerindeki etkisini düşünüp iyi kavramak gerekiyor. Türkiye'deki örgütlenme üzerindeki etkilerdir. Bunlar Türkiye'deki sendikal örgütlenmenin önündeki engellerdir.

Ülkemizde 1 milyona yakın kaçak işçi var. Ayrıca pek çok sayıda kadın "Evde iş verme sistemi" ile kaçak işçi statüsünde çalışıyor. Emekliler de genellikle "çalışmıyorum, emekliyim" diyor ama, o da kaçak olarak çalışıyor.

750 bin civarında yabancı kaçak işçimiz var.

Bunlar da sendikal örgütlenmenin engellerinden-
dir.

Sendikal örgütlenmeyi istiyorsanız, işsizliği azaltacaksınız. İşsizliğin olduğu şartlarda sendikal örgütlülük geriler. Dünya tarihi bunu gösteriyor. Türkiye’de işsizliği önleyemezseniz sendikal örgütlenmeyi gerçekleştirmek de mümkün olamaz.

Özel sektörde örgütlenmek mümkün değil. Birinci mesele sendikada örgütlenmek istiyorsanız, sendikada örgütlülüğün yolu Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne sahip çıkmaktan geçiyor. Bunun için Türk-İş’teki 17 Mayıs’daki mitingün adı "İşine, ekmeğine, vatanına sahip çık!" tı. Yani sendikal örgütlenmede ana hareket noktası ülkenin bütününe temel sorunları ile uğraşmak. Ulus devleti yok etmeye çalışan ulus ötesi güçlere karşı (şirketler, para kaynakları ve IMF) Türkiye Cumhuriyeti’ne sahip olmak ve özelleştirmeye karşı çıkmaktan geçiyor.

Bazıları da diyor ki, özelleştirmeye karşı çıkmayalım ama işçi sendikalı olsun. Ancak bu durum da mümkün olamadı. Özelleştirme yapılan yerlerde sendikasızlaşma da birlikte geldi, işçi sayısında azalmalar oldu, örgütlenemedik.

1978 yılında Türkiye’de yabancı sermayeli şirket sayısı 78’di ve bunların aşağı yukarı tümü sendikalıydı. 2001 verilerine göre 5005 civarında yabancı sermayeli şirket var. Bunlar içinde sendikalaşma 240’tır ve bu sayı gün geçtikçe düşüyor. Bu şirketler Türkiye’de ucuza üretim dışarı-

ya satmayı hedefledikleri için sendikalaşmaya karşı çıkıyorlar. Tüm stratejilerini sendikasızlaşma üzerine kuruyorlar.

Sendikal birleşmede Türk-İş çatısı altında birleşilmesi gerektiğine inanıyoruz. Artık sendikalar arasında pek büyük farklar kalmadı. Politik sendikacılık Disk ve Hak-İş’in ana temayülüdür. Eskiden Hak-İş, kendini işçi ile işveren arasında hakem olarak görüyordu. Misk de MÇP’nin kolu biçimindeydi. 1987’de Yurt-İş olarak adını değiştirdi, tutmadı ve müfessih duruma düştü. Siyasi sendikacılık, sendikacılık hareketine karşı işçideki güveni kırdı.

Şu anda Hak-İş, Disk ve Türk-İş’in arasında taban bakımından pek fark yoktur. 1975-80 arası Türk-İş dışındaki sendikaların politik sendikacılık dönemidir. Bu demektir ki o sendika, bir partinin işçi koludur, sendika değildir. Sendika her işçinin birbirine karşı ortak menfaatler etrafında kardeşçe birleşmesidir.

12 Eylül öncesinde birbiriyle bağlantılı kabul edilen iş kolları vardı. Bunlar birbiriyle örgütleniyorlardı. Bu konuda İLO’nun standardı yoktur. Almanya iş kolları örgütlenmesi konusunda dünyada örnek olarak kabul edilen bir ülkedir. Türkiye’de 2821 Sayılı Yasa’nın gelecek yıl değişecek şeklinde iş kolları söz konusu edilmektedir.

Memur ve işçi sendikalarının birleşmesi mümkündür. Bu her ülkenin kendi şartlarına göre değişir.

Türk Koop-İş Sendikası Seminerleri sonunda çifte kurban kesilerek, hayırlara vesile olması temenni edildi.